

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 14. aprila 1939

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Izločeni in izključeni sodniki

Preživeli smo razne režime, o katerih je sodba sklenjena pred zgodovino in v naših srcih. Videli smo, da je vsak še tako protiljudski režim vedno našel dovolj jhlapcev in valptov, ki so mu služili deloma proti volji, deloma pa so celo z veliko naslodo preganjali tiste, ki niso hoteli biti dovolj uslužni.

Politični povprečniki so prepričani, da so pri osovraženih režimih najbolj izpostavljeni pritisku državni uradniki. Državni uradnik je res odvisen. Dobro se spominjamo, kako so najmlajše odstavljali, starejše prestavljali in najstarejše upokojevali. Ta pritisk je napravil na vse javno mnenje tako slab vtisk, da je vsak režim skušal reševati svoj ugled najprej s tem, da je začel popravljati te vrste krivice prejšnjega režima. Prav zaradi tega je postajal te vrste pritisk tudi vedno šibkejši. Nazadnje so se hrabrejši državni uslužbenci že toliko opogumili, da odkritih in prikritih groženj niso več upoštevali.

Naš centralizem ima na razpolago še drug pritisk, kateremu so izpostavljeni v prvi vrsti pridobitni krogi. Naša davčna zakonodaja je prav posebne vrste. Ko se je neki slovenski podjetnik v Belgradu pritoževal zaradi previsokih davkov, in posredoval za primerno znižanje, ga je dotični poročevalec vprašal, koliko časa obstoji njegovo podjetje. Ko mu je povedal, da obstoji že nad deset let, mu je poročevalec odvrnil, da je že to neizpodbiten dokaz, da podjetje ni dajalo pravih in natančnih davčnih napovedi, ker toliko časa obstoji. Ako bi bilo pravilno vlagalo davčne napovedi, bi bilo vendar moralo že prepasti.

Ko se je pri enih izmed zadnjih volitev mudil v Sloveniji takratni veliki oblastnik — sedaj že padla veličina — so se mu njegovi pripadniki pritoževali nad nekim podjetnikom, da ne mara biti uslužen, kakor bi bilo hvalevredno in potrebno, pa jim je ta oblastnik odgovoril: »Zakaj pa imate davčne predpise? Samo te je treba po črki in prav uporabiti, pa ga spravite v nekaj letih na kolena ali pa ob premoženje«.

Taki zakoni in predpisi so največji steber in največji okras vsakega centralizma. Kdor ima centralizem v rokah, ima v rokah tudi tolmačenje, razlaganje in bolj ali manj ostro uporabo predpisov. Pri uporabi civilnega in kazenskega sodstva je precejšnje poročstvo za stvarnost in pravičnost javnost procesa. Pri uporabi nejasnih, včasih dvoumnih davčnih zakonodaj, pa ni podana velika jasnost. Če je kdo preveč udarjen, že zakriči, da ga sliši javnost. Kdor pa dobro opravi, pa zelo nerad govori o tem. Zato imajo samodržci centralizma veliko možnost, deliti za usluge protiusluge in kaznovati trmoglavce. Zelo radi izpolnjujejo zapoved — pridobivajte si prijateljev s krivičnim mamonom!

Pri nasilnih odslovitvah, prestavitvah ali uklojitvah uradnikov nastane javno razburjenje, pri gospodarskih pritiskih tega razburjenja ni. Pri uradniškem pritisku je mogoče reparacija, pri gospodarskem pritisku je težko kaj popraviti, če je podjetje kedaj ogroženo. Zato je te vrste pritisk bolj skrit, pa tudi bolj nevaren in bolj uspešen. Pri vsem se mtisti, ki se temu pritisku popolnoma udajo, hodijo okrog kot navidežno popolnoma neodvisni ljudje in opravljajo svojo službo centralističnemu velekapitalizmu, kakor bi jo vršili popolnoma in samo iz osebnega prepričanja.

Gospodarstveniki pa potrebujejo od organiziranega centralističnega velekapitalizma tudi drugih milosti. Tam se dobijo koncesije, uvozna dovoljenja za surovine, tuje valute za plačilo teh uvozov, tam se delijo krediti iz najmočnejših centralističnih državnih denarnih zavodov. Zato je seveda dobro biti v dobrih razmerah in stikih s tem najmočnejšim gospodarskim faktorjem!

V senci tega centralističnega velekapitalizma se pa nahajajo tudi prav prijetni prostorčki. Za dosego te hprostorčkov ni treba niti kvalifikacije,

ne razpisov, ne odgovornosti in ne utrudljivega dela, so pa krasni dohodki in zraven se pri studencu marsikaj doseže, kar je konkurenci popolnoma nedosegljivo. Zato ni čudno, da se posebno na takem prostorčku človek sprijazni s centralizmom, da se njegove sence ne vidijo več tako temne, da se počasi celo vsili vera, da je ta centralizem koristen, da morda celo neizogibno potreben.

Vsi osovraženi irežimi so tudi take prostorčke zelo spretno in smotno izrabili in so si z njimi zagotovili zelo spretno branitelje, ki so počasi ustvarjali narodno gospodarsko hipotezo, da vsaj v Sloveniji brez centralizma nikakor ne moremo shajati, pa če bi že tudi shajali, bi gotovo shajali neprimerno slabše.

I. K.:

Politika s konjskimi zaočniki

V prejšnji številki »Slovenije« se je pečal Vaš »Opazovalec« pod naslovom »Slaba primera« s Topalovićevim stališčem zastran dogodkov v Slovaški in je prav dobro zavrnil njegovo razlago o tem, kakšni so bili vzroki za odcepitev Slovaške. Vaš »opazovalec« pa je tudi ugotovil, da se je Topalović smiselno po svojih razlagi izdal za pripadnika centralizma, čeprav tega izrečno ni poudarjal. Pisec teh vrstic misli, da razpolaga z nekoliko bližjim poznavanjem miselnosti trdih socialnih demokratov, ki se zbirajo okoli Topalovića in ki se na naših tleh po navadi oglašajo v »Delavski politiki«. Ker je negotovost javnosti glede mišljenja posameznih skupin političnih delavcev v sedanjem stanju razvoja kočljiva, je potrebno in koristno, če se negotovosti odstranijo.

Do 3. VI. 1937 so socialni demokrati v naši državi uradno razglasili načelo državne in narodne edinosti za svoje. Sreten Jakšić je podčrtano izjavljal, da je socialna demokracija vedno bila za to načelo in da bo tako tudi ostalo. Do tega časa je socialna demokracija tudi razlagala navedeno načelo praktično tako, kot meščanske, dekretirane stranke unitarizma: sam Topalović je februarja 1936 v Belgradu opravičeval samostojni nastop svojega seznama ob volitvah leta 1935, z okolnostjo, da je bil nosilec seznama združene opozicije dr. Maček in ne Davidović. Topalović dr. Mačka izrečno ni zato odklonil, ker je Hrvat, medtem ko bi bil nosilec Davidović Srb, temveč zaradi tega, ker je Davidović že pokazal, da je demokratičen politik. Ker pa je sedel dr. Maček v Sremski Mitrovici in samo od leta 1929, dalje dvakrat na zatožni klopi državne sodišča za varstvo države, je bilo mogoče razumeti Topalovićovo poudarjanje Davidovićeve demokratičnosti samo v tem smislu, da dr. Maček — po mišljenju Topalovića — pač še ni pokazal, da je demokratičen politik. Tako mišljenje je bilo pa vsakomur na oko nepravilno in je zaradi tega tudi vsakdo moral razumeti Topalovićovo razlikovanje drugače, kot je bilo izrečno, namreč res samo tako, da in ker je Maček — Hrvat, Davidović pa ne samo Srb, temveč celo Srbijanec.

Ob pripravah za volitve 1. XII. 1938 so pripadniki JNS v Sloveniji s prepadenostjo zaznali za odločitev, da pojde JNS na seznamu dr. Mačka na volitve. Bili so in zavedali so se, da so opozicionalci, gorki opozicionalci, ali rekli so: Da, če bi bil nosilec seznama Davidović, razumemo dr. Kramerja, nikakor pa nam ne gre v glavo, da se more dr. Kramer podrediti — »nekemu« dr. Mačku! Če to — porokovano pristno dejstvo primerjate z mišljenjem socialnih demokratov v letih 1935/37, smete skleniti, da so socialni demokrati na področju državne notranje politike samo za približno poldrugo leto bolj napredni kot tisti, ki so bili izraziti predstavniki unitarizma 6. januarja 1929, čeprav so osebno pričeli sodelovati šele 3. IX. 1931.

Neizogibno je bilo, da so se našli za take prostorčke tudi ljudje iz bratovskega hrvaškega naroda, toda ti so ostajali vedno bolj v ozadju in niso nastopali tudi kot apostoli nove gospodarske centralistične vede.

Dobro razumemo te stvari in tudi nismo nevoščljivi. Nasprotno — želeli bi iz vsega srca, da bi tak prostorček pri centralističnem velekapitalizmu dobil vsak polnoletni Slovenec, in v tem primeru bi se morda celo sprijaznili s centralizmom samim, dokler pa se to ne zgodi, se pa moramo na vso moč upreti temu, da bi taki priskledniki centralizma bili obenem razsodniki o našem stališču do centralizma in naši edino odločilni ideologi v tem vprašanju. Sicer so korupcionistične dobe vplivale precej, da se je nekdanje slovensko stališče o inkompatibilnosti ali nezdružljivosti posameznih mest in dostojanstev zelo zamočvirilo, vendar je ta nezdružljivost absolutna. Quidam.

Ta — zgolj časovna — razlika bi bila edina, ki loči socialne demokrate od unitarizma uradnih unitaristov — JNS in današnje JRZ.

V takratnih razmerah ne smem opozabiti vendar-le še na dve važni okolnosti. Ena bo potrdila predvsem srbijansko razpoloženje Topalovića, druga pa predvsem unitaristično stališče socialnih demokratov. V času, ko dr. Maček ni dokazoval demokratičnega mišljenja, stoječ pred sodiščem za varstvo države in sedeč na to v Sremski Mitrovici, ga je dokazoval Topalović tako, da je bil delegat Petra Živkovića in Milana Srskića v Ženevi pri Mednarodnem uradu dela, in tako, da je bil Boška Jevtića izvedenec na balkanski konferenci. »Slovenec« je — o tistih časih seveda! — iz teh okolnosti večkrat sklepal na to, da vlada med JNS in socialnimi demokrati naravnost družinska ljubezen. Mi bi ne rekli tega, uvidevamo pa brez ovinkov, da je socialno stališče JNS le za bolj ali manj debelo inačico drugačno od socialnega stališča socialnih demokratov, ne pa izrazito nasprotno. To uvidevamo zaradi tega, ker je bila diktatura 6. I. 1929 socialno previdna, JNS režimi pa v nekem oziru socialno sentimentalni. Nobene teh lastnosti ne moremo pripisati režimu JRZ.

Druga okolnost pa tiči v najmanj štirikratnem poskusu Topalovića in tovarišev, da bi jim bila po določbah zakona o društvih, shodih in posvetih dovoljena dekretirana stranka, s čimer bi si za svoje voditelje pribavili med delavskim slojem prednostni položaj. Ker je po navedenem zakonu mogoče ustanoviti samo stranko, ki brezpogojno zastopa načelo državne in narodne edinosti, so vsi omenjeni poskusi po sebi dokazili vsaj dejanske privrženosti socialnih demokratov k temu načelu. Poskusi so se ponesrečili, ker se je križal namen socialnih demokratov za namenom režimov. Le-ti so hoteli imeti poročstvo, da ne bodo iskali socialni demokrati pripadnikov, t. j. glasovalcev med delavskimi množicami znanega razpoloženja, socialni demokrati pa so želeli imeti dekretirano stranko vprav zaradi tega, da bi lahko svoje voditelje usidrali v teh množicah. To seveda ni šlo na noben način skupaj; takemu primeru se morajo zahvaliti, da so ostali v nezakonitem stanju, kar si smejo danes vpisati celo v dobro.

Ko vse to ugotavljamo, nimamo namena, moliti pod nos neprijetno — danes neprijetno — preteklost, temveč opisati dejstva, ki potrebujejo razlage. Že zgoraj smo namreč povedali, da igra važno vlogo dan 3. VI. 1937. Tega dne se je vršila v Zagrebu konferenca zaupnikov socialnih demokratov, ki jim j eporočal Topalović o vtiskih, ki jih je dobil, ko je bival med svojimi češkoslovaškimi somišljeniki. In na podstavi teh vtiskov je Topalović slovesno priznal, da je bil asocialna demokracija zato, ker je zagovarjala načelo državne in narodne edinosti na slabem, nepravilnem

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

in zmotnem političnem tiru, in da bo morala to v bodoče popraviti. Popraviti tako, da bo odslej zasledovala drugačno politiko v narodnih vprašanjih. Tega dne je socialna demokracija na svoj način uradno zapustila načelo narodne in državne edinosti. Celotno vprašanje odslej se glasi: ali ga je zapustila tudi dejansko?

Trezen odgovor na to vprašanje mora biti — na žalost — še vedno negativen. Politika priznavanja zgrušene preteklosti politike je zvezana z zelo počasnim napredovanjem v lastnih vrstah. Važno vlogo pri tej počasnosti in negotovosti razvoja igra način, kako je dotična politična skupina organizirana. O tem se bomo pobavili h koncu. Tukaj hočemo navesti nekaj značilnih podrobnosti. Lanskega maja so se v Sloveniji — po hvalevredni pobudi iz podeželja, ne iz Ljubljane — začeli razgovori med političnimi skupinami, o katerih je bilo mogoče domnevati, da so za demokracijo in — slovenstvo. (Pri nas je treba to seštevati, na žalost!) Pritegnjeni so bili tudi socialni demokrati. Razgovori pa niso prišli čez teoretično, čez besedno soglasje. Vsak poskus določnejšega prestopa v praktično uresničevanje soglasja se je naglo prevrnil v teoretiziranje. Ko je prišel razpis volitev 11. XII. 1938, se je razgovarjanje zaradi te nedovršenosti prejšnjih pogajanj samodejno spremenilo v pogajanje za volilni pakt. Pri teh pogajanjih so zastopniki socialne demokracije dosledno poudarjali, da se samo razgovarjajo, vežejo pa ne. To je trajalo cele tedne, dokler niso isti zastopniki čez noč, točno: v enem samem tednu, sklenili sporazuma z JNS.

Po sklenitvi tega sporazuma, ki bi za grenko ceno 10 mandatov JNS in 5 mandatov socialnih demokratov sicer poskrbel za to, da bi bili mandati mesta Ljubljane, ljubljanske okolice in krškega okraja v rokah unitaristične opozicije, če bi zmagal seznam dr. Mačka, je bilo takoj jasno, da prevladuje med socialnimi demokrati še danes večja miselna sorodnost in zaupnost do JNS, kakor do ostale, slovensko-misleče in demokratične opozicije. Kajti če bi zanikali ta razlog, da je tako hitro prišlo do njihovega sporazuma z JNS, medtem ko celi tedni razgovor s slovensko demokratično opozicijo niso rodili nobenega sadu, bi morali naprtiti socialnim demokratom domnevo, da jim pri celi stvari ni šlo za stvar, temveč za mandatni račun. To domnevo odklanjamo, ker nam je slubše, da vidimo v socialnih demokratih ljudi, ki zastopajo določen program.

Miselna sorodnost in zaupnost med socialnimi demokrati in JNS ni samo zgodovinsko utemeljena, temveč tudi nasledek organizacije politične skupine socialnih demokratov. Le-ta je namreč sama centralistična, vsedržavna in ni zvezana po narodnih enotah socialnih demokratov. S to ugotovitvijo prehajamo na tisto jedro, ki se nam zdi glavno pri obravnavanju pogojev za medsebojno zaupanje različnih političnih skupin, ki bi hotele podpirati pravilno rešitev notranje političnih vprašanj.

Med te politične skupine se štejejo danes — upravičeno! — tudi JNS, socialni demokrati in Stanojevičeva skupina. Prvi so »legalno« organizirani v enotno stranko za področje cele države in poznajo samo »dele« enega naroda, drugi so bili prvi, ki so se v naši državi organizirali po načelih, ki jih je šele 1931 prisilno predpisal zakon o društvih, shodih in posvetih, tretji so pa celo sodelovali pri ustanovitvi JRZ, ki je organizatorično povsem enaka JNS. Vsi so »vsedržavni« tudi po licu svoje organizacije.

Vsi so se pa pridružili politiki priznanja potrebe, da se rešijo najprej vsa notranje-politična vprašanja, in politiki priznanja obstajanja teh vprašanj šele v zadnjem času. Stanojevičeva skupina decembra 1935, JNS šele pred volitvami 11. XI. 1938, socialni demokrati pa nekako po 3. VI. 1937.

Na drugi strani političnih skupin stoje pa tisti, ki so tudi organizatorično — narodni, »plemenski«.

»Vsedržavne« stranke, organizirane med vsemi tremi »deli« enega naroda, bodo nosile v sodelovanju greh svoje organizacije. Upravičena bo zaradi tega proti njim določena mera nezaupnosti glede njih namenov, kajti težko se je pogajati s

stališča samostojnosti Slovencev, Hrvatov in Srbov o bodočnosti le-teh ob sodelovanju s tistimi, ki po svoji prostovoljni organiziranosti stvarno zanikajo i Slovence i Hrvate i Srbe in jih stapljajo v Jugoslovence. Težko se je razgovarjati z njimi, če se zavedaš, da hrani sporazum med tremi narodi v sebi nujnost prenehanja strank, ki bi bile enotne za področje vse današnje države.

Če navedene stranke želijo dokazati svojo pristnost, ko izjavljajo, da so za sporazum, bodo morale poseči v svojo lastno organizacijo. Stanojevičeva skupina se bo morala, ker je stvarno srbska, umakniti med Srbe, JNS se bo morala razdeliti v samostojne skupine Slovencev, Hrvatov in Srbov in že zaradi tega — izginiti s površja (njena organizacijska enotnost je namreč tudi edini razlog njenega obstanka), socialni demokrati se bodo morali »federalizirati«. Slednjim ne bo treba izginiti, ker centralistična strankarska ureditev ni obstojni razlog socializma, niti socialnega demokratizma. Uprav socialni demokrati imajo zaradi tega, ker njihov politični nauk ni nujno zvezan s centralizmom, temveč je z njim zvezan samo popačeni socializem, največ nade na zdrav in boljši razvoj v bodočnosti, kakor hitro se v

Za velikonočno številko »Hrvatskega dnevnika« je napisal inž. Avgust Košutić daljši sestavek o politični mpoložaji hrvaškega naroda. V njem navaja tudi prime rčeško-slovaške republike, ki je v teh časih za vsakega poučen. Ta del sestavka zato navajamo v pouk zlasti vsem tistim neštetim političnim otrokom, ki si državne politike ne morejo predstavljati drugače, kakor kot nekakšno veliko učilnico ali vojašnico, kjer gre vse po enem kopitu in kjer ima zlasti samo eden pravico ukazovati, a vsi drugi dolžnost ubogati. Košutić pravi:

Prihaja nam velik primer, ki še mesec dni ni star, a daje ga nam usoda bivše češko-slovaške republike. Četudi je današnja državna organizacija, v kateri se nahaja češki narod od 16. marca, samo časasna, je vendar primer zelo poučen za nas in za druge.

Tudi Čehi so pred dvajsetimi leti v dogovoru s Slovaki in s pomočjo zahodne Evrope in Amerike osnovali svojo samostojno republiko, ki so jo imenovali Češkoslovaško. Ne samo, da so svojo državo tako imenovali, ampak so v tej državi začeli Čehi vladati in upravljati tako, kakor da so sami nad vsem gospodarji. Slovaškemu narodu niso priznali, da je poseben narod, ampak so rekli, da je to del enega naroda, ki se imenuje češkoslovaški narod. Medtem pa ni tega izmišljenega naroda nikoli Bog ustvaril. Praška gospoda ni dosti spraševala za pravo in pravico podrejenega slovaškega naroda, ker je računala, da imajo dovolj sile za svojo premoč. In vse svoje umske in telesne sile so organizirali, da branijo laž in krivico. Pri tem so tudi sami pozabili na svoj češki narod, ki so ga zamenjali z državo. Kdor bi jim bil ugovarjal, tega bi bili razglasili, da je zoper državo in izdajalec. Mislili so, da je država vse in da je treba njo zaščititi z zakonom. Niso pomislili, da je narod država in da za zaščito naroda ni bilo zakona. Slišali smo in vemo, kako se je ta napačna politika žalostno končala preteklega meseca.

Naj namesto nas rečejo sami Čehi o sebi, da slišimo, kako se jim danes vidijo stvari. Svoja razmi-

I. K.:

Sto in sedemdeset tisoč

Poznavalci razmer so cenili število policijskih kazni, izrečenih na področju cele države od upravnih ali policijskih oblasti za prekrške, ki jih kaznujejo te oblasti, na stotisoč, na področju savske banovine same pa na petindvajset tisoč. Pri tem število so misljene — naravno — samo tiste kazni, katerih naložba je še »živa«, v spominu prizadetih in v učinkovanju izreka. Nobenega povoda namreč ni zato, da bi se štele v tej statistiki tudi tiste kazni, ki so že izvršene, izterjane in prebolene. Saj nima policijska kazen nobenih častnih nasledkov, in dodatno odpuščanje že prestanih, izterjanih in preboljenih kazni bi bila prazna slama, koristna kvečjemu za odstranitev kazenskih registrov v omarah policijskih oblasti in okrajnih glavarjev.

Spričo take ocene ni žel ministrski predsednik, ki se je dotaknil zadnje amnestije »političnih prekrškov«, ko se je oglasil k besedi v teku preračunske razprave v senatu, samo odobravanja s strani senatorjev, temveč je povzročil tudi veliko iznenadenje, ker je ugotovil, da znaša število s to amnestijo prizadetih kazni, torej še »živih« kazni na področju cele države sto in sedemdeset tisoč, na področju savske banovine pa celih petdeset tisoč. Poznavalci razmer so se zmotili na področju cele države za 70 odstotkov, na področju savske banovine pa kar za sto.

Zato moramo biti spet hvaležni »Hrvatskemu dnevniku«, da je ob sedanjí amnestiji opozoril na dvojne okolnosti:

1. da ne pomeni visoko število z amnestijo pri-

državi take sestave, kakršna je naša, »federalizirajo«.

Socialni demokrati radi trdijo, da je v njihovih vrstah tolikšna demokracija, da se centralistična ureditev politične skupine niti ne čuti drugače, kot koristno. Taka ureditev jim porokuje baje boljše bojno sredstvo zoper to, da bi se sporazum spaciil na »slovaški način«. O tem, kolikšna je demokracija v njihovih vrstah, soditi, nam ne kaže. Imamo pa o tem pač svoje mnenje, ki se ne ujema z njihovim. Ali to ne spada sem. Poudarjanje strahu pred izpačenjem sporazuma po »slovaškem zgledu« nasproti pripadnikom slovenske demokratične opozicije pa moramo zavreči. Oni naj ta strah rajši upoštevajo takrat, kadar sklepajo volilne sporzume z uradnimi unitaristi. Tam je strah veliko bolj resen in utemeljen, ne pa nasproti pripadnikom slovenske demokratične opozicije, ki se tudi sama prav dobro zaveda, katera poročstva morajo biti v resnici porokovana v vsej državi — demokratično. Med ta poročstva pa spada prav zvezna organizacija takih strank, ki po svojem izven-narodnem namenu želi delovati čez območje posameznih narodnih področij. O tem naj razmišljajo!

šljanja prinašajo javno po vrsti vsi češki listi, izhajajo iz stvarnega stanja, da danes njihove države ni več. Tako piše med drugim ugledni in najrazširjenější praški dnevnik »Narodni Politika« tole:

»V dvajsetih letih našega državnega življenja smo se skoraj odvadili, misliti na češki narod. Z navadno mahkomišljenostjo smo izpolnjevali razne uradne spise z besedo Čehoslovak, ko so nas vpraševali za narodnost, in vživel smo se v to umetno predstavo »češko-slovaškega« naroda tako, da nam je bilo to isto kakor češko-slovaška država.

Ne bili bi odkriti do sebe samih, če bi hoteli zagovarjati vse napačke, ki smo jih s tem »češkoslovaštvom« napravili in samo nad drugimi narodi te države, ampak — bodimo popolnoma sebični — tudi nad samimi seboj, »češko-slovaška narodnost«, ki je nastala kot umeten pravni pojem za časa prevrata, ni imela nabenega izročila ne preteklosti, ni imela zgodovine, ni zrasla iz globokega narodnega prepričanja, in zato je ostala tako površna, kakor je tudi bila površno narejena. Bil je to paragraf, prilepljen na dušo naroda. Ta izmišljena narodnost se ni mogla navezati na duhovno izročilo češkega naroda, niti ne slovaškega naroda, bila je sama ob sebi prazna beseda, ki bi ji bilo šele dodatno treba dati vsebino. Tako je nastala tista »češko-slovaška ideologija«, tisti usodni pojem, ki ga ni nihče razumel, niti pri nas niti v tujem svetu... Edina rešitev za narod je v tem, da se ta narod zave...

Nikar ne mislimo na tiste, ki so se zaradi svoje pokvarjenosti sami izključili iz naroda. Takih je pri vsakem narodu, a ne samo pri nas. Toda ni se jih treba bati narodu, ki je tako številen in vsvoji duši tako močan, kakor naš narod. Zdaj gre za nekaj drugega, česar nam je največ treba, a to je edinstvo naroda. Za nič drugega torej ne gre, kakor da nam bo jasno, da naš položaj ne more več prenašati tega, da vleče vsak na svojo stran, ker se na tak način samo razbija narodna edinstvo. Prekletstvo posameznika je hudo, ali še hujše je prekletstvo naroda, ki meče iz svoje srede tiste, ki mu škodujejo...«

zadetih policijskih kazni samo določeno mero volje, da se krivice popravijo, temveč tudi to, kako v visoki meri so se krivice uprizarjale samo na enem terišču: na področju kaznovalne oblasti upravnih uradov;

2. da sme biti ta amnestija pač le ena izmed mnogih potrebnih mer za popravilo storjenih krivic, ne pa edina.

Ne da bi se posebej ukvarjali z upravičenostjo teh dveh opozoritev — ta je pač na dlani —, mislimo, da veljajo amnestijski ukrepi v vsakem primeru po pravici kot mera za popravilo krivic. Zato je zanimivo preučevanje, kakšne vrste kazni so z zadnjo amnestijo izbrisane in kakšne vrste prekrški so z njo, da pritegnemo uradni jezik, »izročeni pozabi«.

Prekrške, kaznive po upravnih oblasteh, smemo razdeliti — v danih razmerah, porojenih leta 1929., — na dva velika razreda:

V prvi razred bi dali tiste, ki jih poznajo pravni redi vsakere moderne birokratične države, na pr.: cestno-policijske prekrške, prekoračenja policijske ure, prirejanje plesov v gostilnah brez dovoljenja, gozdne prekrške in obrtne prekrške; čeprav so tudi taki prekrški ob nekih pogojih sredstvo tiščenja režimu nevšečnih ljudi, bi pa bilo vendar-le prekomerno, imenovati to vrsto prekrškov »politično«.

Za to vrsto prekrškov prihranimo drugi razred, ki ga hranijo pri nas prekrški po dr. Marušičevi naredbi iz leta 1932., razširjeni februarja 1936 po dr. Korošcu na področje cele države, nadalje vsi

prekrški iz čl. 74. in 78. zakona o notranji upravi in zlasti prekrški po zakonu o društvih, shodih in posvetih.

Ob prekrških prvega razreda so pritožbe zelo redke, njihov uspeh pa še redkejši. Zaradi tega se kazni za te prekrške v kar najkrajšem času izterjajo ali jih kaznovanci odsedijo. Amnestija je v takih primerih zamogla praktično učinkovati le pri tistih primerih, koder je bila kazen komaj pred kratkim izrečena, torej se še ni izterjala, ali pa zaradi še ne rešene pritožbe ni postala pravomočna. Kazni teh prekrškov tudi nimajo »živca«, ne ostanejo v spominu in so — če ni tistih določenih pogojev — po večjem vsaj formalno upravičene. Domnevati smemo z vso upravičenostjo, da v številu stoinsedemdeset tisoč takih »živih« primerov ni veliko. Pri našem pravnem redu imajo namreč upravne oblasti za izrabo kaznovalne pravice ob »političnih« prekrških toliko pravnih norm na razpolago in tako splošnih, da jim niti ni treba poseči po kazenskih normah za prekrške prvega razreda.

To pomeni, da gre pri številu stoinsedemdeset tisoč v pretežni meri in skoraj izključno za »politične« prekrške, t. j. za tiste iz drugega razreda, in še to za take iz zadnjega časa.

Da je tako, na to nas opozori še neka okolnost.

V teku režima kresne noči 1955 so bile izdane amnestije dne 29. VI. 1955, dne 18. VII. 1955, dne 1. XII. 1955, dne 5. I. 1957 in dne 29. XI. 1957. Od vseh teh amnestij meri samo tista z dne 29. VI. 1955 na »politične prekrške«, kakor jih tudi izrečno oznamenjuje. S to amnestijo so bile amnestirane vse policijske kazni »političnih prekrškov«, storjenih v času od 6. II. do 29. VI. 1955.

»Politični prekrški«, storjeni in kaznovani ob volitvah z dne 5. V. 1955 v času med 6. II. in 29. VI. 1955 so pa bili ali prekrški po dr. Marušič-dr. Koroščevi naredbi ali prekrški po čl. 74. in 78. zakona o notranji upravi ali pa prekrški po zakonu o društvih, shodih in posvetih.

Iz tega sledi, da so predmet sedanje amnestije skoraj samo le »politični prekrški«, storjeni po 29. juniju 1955. Prvič zaradi tega, ker so bili »politični prekrški«, storjeni pred 29. junijem 1955, ali amnestirani z amnestijo z dne 29. VI. 1955, ali pa že tako konsumirani, da niso bili več »živi«, drugič pa zaradi tega, ker je po načinu poslovanja upravnih oblasti popolnoma izključeno, da ne bi že bile izvršene in konsumirane vse policijske kazni, izrečene zaradi drugačne vrste prekrškov. Upravno kazensko postopanje s poslovanjem druge stopnje (ob pritožbah) vred traja največ tri mesece.

Drugače je pa to pri »političnih prekrških« v ožjem smislu besede. Tu ni mogoče določiti ne kakšne povprečne dobe trajanja poslovanja oblasti. So primeri, ko je poslovanje bliskovito, so primeri, ko je polževo.

Pisec teh vrstic — prosim, ne vzeti tega za baharijo — je bil v zadnjem času kaznovan dvakrat. Prvič po zakonu o društvih, shodih in posvetih na denarno kazen 2.500 din, drugič po členu 74. zakona o notranji upravi na denarno kazen 500 din. V skoraj istem času je bil kaznovan po čl. 74. zakona o notranji upravi in istem kraju tovarniški delavec z denarno kaznijo 150 din. Proti odločbam sta se pritožila oba na drugo stopnjo. V primeru pisca druga stopnja pritožb sploh ni rešila in je poslovanje ugasnilo — s sedanjo amnestijo, ki je na ta način prihranila piscu čast plačila zneska 5000 din v obče-koristne namene, bodisi v državno blagajno, bodisi za občinske reže. V primeru tovarniškega delavca pa je druga stopnja pohitela in kazen potrdila.

Vsi trije delikti so bili izvršeni v času volilne borbe za volitve z dne 11. XII. 1958. Druga stopnja je potrdila kazen tovarniškega delavca, ko se je že spremenila vlada in ko so bili že napovedani ukrepi ministrskega predsednika za popravilo krivic, s čimer je vsakdo v prvi vrsti mislil tudi na amnestijo policijskih kazni, naloženih za dejanja v volilni borbi opozicije. Kaznujoči policijski komisariat je navzlic temu pospešil izterjavo kazni v znesku 150 din tako, da je postavil dotičnega delavca pred alternativo, ali ostane v zaporu, kamor je bil že priveden, ali pa plača. Kot dober družinski oče sedmerih otrok je rajši plačal. Za tega »prekršnika« amnestija ne pomeni drugega kot teoretičen izbris okolnosti, da je bil obsojen.

Ker je vložil tožbo na upravno sodišče, upamo zaradi števila otrok, ki jim ima, da bo dobil od izterjanih 150 din vsaj okrog 10 din nazaj. Za pritožbo je plačal namreč takso 30 din, za tožbo na upravno sodišče takso 100 din, in za prilogo k tožbi 4 din, kar da skupaj 134 din, za poštnine je izdal najmanj 5 din, to da skupaj 139 din, in ko mu bo finančna direkcija vračala kazen 150 din, mu bo odbila vsaj 0,75 din za »priznanično takso«. Tako bo dobil res 10 din nazaj.

Za tiste, ki jim je bila čast plačila kazni prihranjena, je zavest tega prihranka zelo težka. Najkrajše razmišljanje nas dovaja do skušnje, da pri »političnih« kaznovanjih ne trpijo škode tisti, ki jim je bila priznana visoka krivda in zato denarna kazen v visokem znesku, temveč tisti reveži, ki jih je veliko več in ki se jim naloži denarno izražena »nizka« kazen. Od teh se nam-

reč kazni dejansko izterjajo bodisi v denarju, bodisi v obliki zapora, medtem ko se visoke kazni v največ primerih sploh ne izterjajo.

Z etiko različno hitrega poslovanja ob pritožbah zoper kazni za prekrške, ki so bili izvršeni v istem času, se danes še ne moremo pečati, ker smo navezani samo na domneve, teh pa vsaj zaenkrat še ni zdravó spravljati na tiskani papir. Vsekakor pa omogoča različno hitro poslovanje različno obravnavanje, čigar krivico čutijo — če so poštene — gotovo tisti moralno najtežje, ki jim je amnestija praktično koristila.

Po navodilih ministrskega predsednika sodeč, sedanja amnestija ni edina mera popravljanja krivic, temveč le ena izmed mnogih. Kot prva se nam v tem pogledu vsiljuje potreba amnestije sodnih kazni zasebnikov za prestopke v teku volilne borbe, ki se kaznujejo na uradni predlog. Vendar naj o tem razmišljajo poklicani, ki izjavljajo, da o tem že razmišljajo.

Že samo zgoraj naštetih primeri nam razložijo, v kako redkih primerih je bila sedanja amnestija praktično učinkovita, v kako redkih primerih je torej še pravočasno mogla prihraniti ali odstraniti, če ne krivcev, pa vsaj ostrost.

Zato je naloga poštene slovenske javnosti, da podpira prizadevanja za uresničenje nadaljnjih in učinkovitejših mer, ki naj popravijo krivice. Ali pri tem podpiranju se mora slovenska javnost zavedati tudi merila, ki naj narekuje ukrepe.

Če bi se pa omejevali ukrepi za odpravo krivic le na to, bi ostala nepopravljena vsa težka in moreča množica krivic, ki so bile zagrešene nad slovenskim delovnim ljudstvom in malimi brezimenimi Slovenci.

Kajti »oba« nasprotnika, ki se danes prepirata zaradi pravilnega popravljanja krivic, sta med seboj obračunavala načeloma na hrbtu malih ljudi in malega človeka v narodu sploh. Edina izjema v tej smeri je tisti poskus JNS, poseči po voditeljih nasprotnega tabora, ki se je izcimil v konfinacijo štirih politikov — brez vsake zakonite podlage in je zato koristil le tistim politikom. Takrat je JNS grešila enkrat proti načelu, da se pišejo politični obračuni na koži malih ljudi, pa

se ji je tudi ta zgrešitev sponesla zaradi tega, ker je svoje dejanje tako obupno nespametno izvedla. Samo takrat.

Da je tako, vidimo na naše začudenje v samem »Slovincu« z dne 22. III. t. l. Tam poroča izobraženec, profesor, o tem, kako je bil dvakrat premeščen in dvakrat upokojen. Prvič je uspel pred Državnim svetom. Zato je JNS — o tem bo vedel natančneje poročati takratni njen senator dr. Ravnihar, sedanji podžupan JRZ v Ljubljani — spravila v zakon tisti strahoviti bič za uradništvo, ki pravi, da sme uradni predstojnik odsloviti državnega uradnika iz službe po — svobodnem preudarku. Tako je JNS takrat zaprla usta Državnemu svetu in ponovila premestitve in upokojitve, ki jih je Državni svet razveljavil, ker ni našel že v § 104. uradniškega zakona diktature prostega preudarka uradnih predstojnikov.

Ali tisto, zaradi česar se »Slovincu« čudimo, da meče krivico nad tem profesorjem in drugimi z enako usodo na svoje predhodnike, ni okolnost, kako je postopala s temi ljudmi JNS, temveč okolnost, ki jo ta profesor v »Slovincu« zatrjuje glede sebe in še nekaterih drugih: da je še danes tam, kamor je dospel pod peto JNS, namreč predčasen upokojenec. Njemu in drugim prizadejana krivica še ni popravljena, čeprav že pet let ni več mogočnikov iz JNS.

Zbadajoči prepri med takimi nasprotniki zaradi storjenih krivic lahko — to pove razločno primer gornjega profesorja — rodi tako popravljanje krivic, ki ga imenujemo drugače kompromis med dvema strankama, medtem ko bi ostale malim ljudem prizadejane krivice — nepopravljene. Prav tako »popravljanje« krivic je treba preprečiti. Pravilna poprava krivic obstaja v sledečem vodilu: tisti, ki so sami izvrševali krivice, kakor hitro so imeli priložnost za to, nimajo pravice zahtevati, da se njim prizadejana krivica popravi, temveč morajo odgovarjati za krivice, ki so jih sami ali po svojih organih prizadejali onim, ki se proti krivici niso mogli braniti: le-tim pa se mora dovoliti prejšnje stanje in povračilo stvarne škode. Samo tako ravnanje bo dalo ljudstvu občutek, da se vrača — pravica.

Za centralizem se boje

Ni dvoma, nacionalnemu centralizmu in vsej okoli njega zbrani gnilobi se bliža konec. Samo za to še gre, če so poštene sile v naši državi močne dovolj, da opravijo hitro z njimi. Ne smemo se namreč prav nič prikrivati, da se je znalo centralistično nacionalstvo pri nas tako močno zasidrali, da je težak boj z njim. Zmeraj ima tudi dovolj opričnikov, ki so pripravljeni biti v njegovi službi, pri čemer je za stvar seveda vseeno, če delajo tako iz npravnstvene ali umske nezadostnosti.

Kdor je zasledoval razmah in rasti našega centralizma, ta je lahko opazoval, kako je znal zmeraj skriviti svoje samopašne namene za raznimi domoljubnimi in državotvornimi gesli. Ob uvedbi vidovdanskega centralizma so naravnost grozili z veleizdajalskimi kazenskimi pregoni tistim, ki bi utegnili dvomiti nad njegovo zveličavnostjo. Kajti centralizem in država, da je eno, tako so spreverčali pojme. Kolikor se je le dalo, so se po teh skrotovičenih pojmi tudi ravnali. Pa še danes se ravnajo in delajo po njih.

Danes je tako rekoč uradno priznано, da je bil vidovdanski centralizem — ki je v bistvu še danes v veljavi, v marsikaterem pogledu celo stopnjevan — prava nesreča za našo državo. Kajti ni je stvari, ki bi mogla bolj odtujevati vse tri državne narode med seboj, kakor ravno centralizem s svojo korupcijo, hegemonizmom, neenakopravnostjo, stvarmi torej, ki so povezane z njegovim bistvom in zmeraj njegova nujna vsebina. Človek bi zategadelj mislil in po vsaki zdravi pameti moral pričakovati, da se bodo združili vsi, ki jim domoljubje ni puhla beseda, pa opravili s centralizmom in da odpravili takoj, brez odloga, brez ugibanja in premišljevanja.

Toda centralizem je vedel, kaj je delal. Na vse konce je razpregel svoje mreže, povsod si je ustvaril preužitkarje, katerih tvarni obstanek je odvisen od njega. Takim preužitkarjem ni težko dopovedati, da sta njegov preužitek in domovina, če že ne eno, pa vsaj v najbližjem sorodstvu. In ker čutijo, da jim gre za preužitek, verjamejo radi, da je domovina v nevarnosti. Če pa je domovina v nevarnosti, tedaj naj stopi nazaj vprašanje, za ali proti centralizmu. V dneih nevarnosti so vendar to samo nevažna vprašanja.

Z zdravno pametjo sicer mima tako umovanje prav nobene zveze. Kajti pamet pravi, da slabi vsaka slaba stvar sleherni organizem in mu spodjeda njegovo moč. Ko pa je organizem oslavljen, mu tudi najlepši pozivi ne bodo vlili moči in zupanja. Treba je torej najprej tisto slabo stvar odstraniti, izrezati. Potem šele zadobe taki pozivi pomen in smisel.

A najbolj velja to vodilo zdrave pameti za najslabšo stvar, ki smo jo kedaj doživeli, za jugoslovenski nacionalni centralizem.

Kljub jasnosti in neovrženosti teh stvari pa prinaša »Slovenski narod« od 11. t. m. poziv ne-

kega belgrajskega vseučiliškega profesorja dr. Mihaila Ilića, v katerem beremo takšne besede:

In kakor da se ničesar ne dogaja okrog nas in med nami, kakor da živimo na kakem otoku, oddaljenem od vulkanov, se mi še vedno med seboj prepiramo o doktrinah in načelih, še vedno se ločimo v nazorih tudi glede manj važnih vprašanj, še vedno stojimo na tribuni govornika, izgubljaajoč iz vida danes najvažnejšo stvar: varnost vseh nas. Osupnemo, ko vidimo, da je kdo padel, a nato krenemo zopet na staro pot. Toda kakor je pri posamezniku najvažnejša stvar življenjska stvar, prav tako je tudi pri državi najvažnejša stvar varnost naroda, zunanja varnost. Pri tem poslu se moramo zbrati vsi složno, takoj, brez omahovanja, brez odlaganja. Vse drugo je manj važno danes in naj je treba za to tudi skrajnih žrtv. To je naš današnji imperativ in kdor ga ne čuti v vsej njegovi veličini, ta greši proti sebi in proti družbi. Dolžnost vseh poštenih političnih ljudi je, pa naj se oni še tako načelno ali programsko razlikujejo, da danes sprejmo kot geslo: združenje vseh zdravih narodnih sil brzo in odločno zaradi zagotovitve splošne varnosti...

Moramo reči, da takega sprevračanja resnice in dejstev tudi med jugoslovenci ne zmore vsak. Ker hočemo pravico pravi Ilić, da se »prepiramo o doktrinah in načelih«, ker hočemo, da se že kdaj neha izkoriščanje Slovenije s tem, da plačujemo leto za letom do ¼ milijarde čez svoje potrebe, meni Ilić, da so to »manj važna vprašanja«. In seveda bi še rad, da bi takih za centralizem in Ilićevo osredje tako sitnih vprašanj ne načenjali, ampak da bi se takoj centralistično raje »vsi zbrali, takoj, brez omahovanja, brez odlaganja, pa dali vsem centralističnim zajedavcem, da morejo še nadalje gomiliti naš in hrvaški denar in se bogatiti z njim.

Tisti, ki mu je za bratovsko sožitje vseh treh državnih narodov, bi sicer govoril, moral govoriti precej drugače, tako bi se nam zdelo. Moral bi reči hegemonistom in centralistom, naj vendar ne zagovarjajo načel in doktrin, ki Slovence in Hrvate z vsakim dnem bolj odbijajo. Povedati bi jim moral, da je vprašanje enakopravnosti hudo važno vprašanje, da brez nje ne bo nikoli edinosti med nami, a brez te edinosti da tudi zunanje varnosti biti ne more.

Pa seveda, če bi tako govoril, bi Ilić ne bil jugosloven, ki je, in ne bi od strani in po ovinkih zagovarjal centralizma, a »Slovenski narod« bi teh nacionalnih modrosti ne čeblljal za njim.

Vsak zaveden Slovenec naj bo naročnik „Slovenije“!

Opazovalec

Konec samouprave Delavske zbornice v Ljubljani

Dne 4. t. m. je bilo odstavljeno izvoljeno vodstvo Delavske zbornice v Ljubljani. Na njegovo mesto so v Belgradu imenovali novo. V tem imenovanem novem vodstvu so skoraj sami pripadniki tako imenovanega Jugorasa. Jugoras je okrajšava za Jugoslovanski radniški savez. Kakor že ime kaže, je to centralistična organizacija. Ustanovil jo je bivši ministrski predsednik dr. Milan Stojadinović, in sicer po vzorcu fašističnih delavskih organizacij. Njeni člani so ga pozdravljali po fašistično: vodja, vodja, vodja!... Tudi uniforme jim je namenil.

Gre torej za nedemokratsko in centralistično delavsko organizacijo. Hrvatje so jo zategadelj odklonili od vsega začetka. Lahko se reče, da med njimi sploh ni imela pripadnikov, ki bi šteli.

Kolikor so pokazale volitve, zlasti na Jesenicah, tudi med Slovenci njenih pripadnikov ni mnogo.

To imenovanje vodstva Delavske zbornice pomeni tudi, da je konec samouprave pri delavski stanovski zbornici. Nadalje pomeni, da bodo spet veliki zneski slovenskega denarja upravljani centralistično.

Vsem delavcem, nameščencem in javnosti!

Podpisane strokovne organizacije so sklenile, da se bodo borile v bodoče skupno in z vsemi silami za svobodo strokovnih organizacij in za obnovo samouprav v ustanovah delavske zaščite in delavskega zavarovanja preko svobodnih in tajnih volitev.

Podpisane organizacije bodo združevale svoje sile tudi v bodoče pri vseh akcijah za zboljšanje mezd in socialne zaščite.

Podpisane organizacije so mišljenja, da grupiranja po načelih socialnih, narodnostnih in verskih vrednot ne morejo biti ovira za skupno obrambo osnovnih, trenutno posebno ogroženih koristi delovnih slojev, in pozivajo delavstvo k taki obrambi.

Podpisane strokovne organizacije menijo, da zahtevajo sedanji težki časi, da so deležni tudi delavci in nameščenci vseh državljskih pravic, h katerim spada zlasti svoboda strokovnega združevanja in delovanja ter pravica, da upravljajo delavci in nameščenci v zdravi samoupravi ustanove in naprave, ki služijo socialni in pravni zaščiti delavstva.

Podpisane organizacije se zavedajo, da vršijo z akcijo, ki usmerja v teh časih hotenje k enotnosti in medsebojnemu spoštovanju, tudi važno delo v korist naše narodne skupnosti.

V teh ciljih so se združila predstvedstva podpisanih strokovnih organizacij v skupen

Osrednji strokovni odbor za Slovenijo,

ki bo organ za medsebojno posvetovanje in koordiniranje akcij strokovnih organizacij.

Vstop v Osrednji odbor je odprt vsem strokovnim organizacijam, ki osvajaajo smernice tega razglasa.

Ljubljana, dne 4. aprila 1939.

Strokovna komisija za Slovenijo, Ljubljana.
Jugoslovanska strokovna zveza, Ljubljana.
Narodno strokovna zveza, Ljubljana.

Prepovedano je roditi

(Dopis.)

Svoje dni smo opozorili in razložili, da ne gre vzrokov, ki so določilni za nazadovanje rojstev v Sloveniji, enačiti z vzroki, ki veljajo za Švico. Na podlagi naših navedb je pa lahko vsak spredel, da stvar ni tako preprosta, kakor so si jo nekateri predstavljali. Mi se na stvar ne bi več povračali, če ne bi bili medtem zvedeli za nov vzrok našega nazadovanja rojstev in ki je takšne narave, da zanj ne moremo najti niti primerne oznake.

Zvedeli smo namreč, da je pri nas celo prepovedano mladim poročenim ženam roditi. Marsikomu se bo to zdelo nemogoče, toda stvar je na žalost prav resnična. Mi imamo v svoji sredini velika podjetja, katerih nameščenci se brez dovoljenja uprave podjetja ne smejo poročiti. Do sedaj smo bili prepričani, da se pri takšnih podjetjih prošnje nameščenk za dovolitev poroke rešujejo tako, da se poroka dovoli ali pa ne dovoli. V tem primeru bi bila pač potem stvar nameščenke same, da opusti misel na poroko ali pa zapusti službo.

Toda mi smo se motili. V resnici se takšne prošnje rešujejo tudi na način, ki ga ne bi pričakovali. Nameščenci se namreč dovoli poroka pod pogojem, da ne bo imela otrok; bržko bi rodila, izgubi službo. Pri naših razmerah, ko večina moških ne zasluži toliko, da bi lahko primerno vzdrževala svojo družino, je razumljivo, da naša dekleta pri-

stajajo tudi na takšne pogoje poroke. V strahu za svojo skromno službo se seveda teh pogojev potem tudi držijo.

Na tak nasilen in nemoralen način se omejujejo rojstva našega naroda celo tam, kjer bi to najmanj pričakovali. Kdor se hoče tedaj zanimati za prave vzroke nazadovanja rojstev pri nas, jih bo našel prav lepo število. Mnogo izmed njih pa bi se dalo odstraniti s primerno podrobno kritiko in drugimi stvarnimi ukrepi. Nikakor pa ne bomo prišli naprej s preprostim postavljanjem trditev, ki smo jih pobrali s tujega polja.

Rajh in država

Velikonočna »Tagespost« piše pod naslovom »Vstajenje rajha« (vladarstva):

Rajh je več kot država. Nemška država je tam pri kraju, kjer leži zadnja nemška njiva. Rajh pa sega dalje in obsega tisti večji tudi od drugih narodov naseljeni prostor, ki potrebuje nemškega vodstva, da pride do prava in reda. »Rajh« je beseda, ki je nima noben tuj jezik in ki se zaradi tega nikoli ne da prav prevesti. Če reče Anglež »empire«, tedaj je to v osnovi drugo pojmovanje o moči in gospostvu kakor ono, ki ga vznemaruje Nemeč z besedo rajh.

Samo ugotovimo naj na tem mestu, da je graški list izumil to razlago šele zdaj, po zasedbi Češko-Slovaške. Prej take razlage tudi v nemških nacionalnih listih ni bilo. Še manj pa je bilo v nemški državoslovni znanosti prejšnjih dob. Kdor bo pogledal v obširne nemške državoslovne knjige ali slovarje, ta bo povsod lahko bral, da dosledno istijo na primer nemški »rajh« in angleški »empire« in da tako tudi besedo razlagajo in prevajajo.

Težave z nemško trgovino

Tajnik Zveze industrijev dr. Golia je na seji njene uprave poročal tudi o težavah prometa z Nemčijo. Kakor beremo v »Trgovskem listu«, je povedal tole:

Zaradi nenadnega padca klirinške marke so bili nekateri naši lesni izvozniki občutno prizadeti. Glede plačilnega prometa z Nemčijo so pritožbe na dnevnem redu. V nekem primeru je nemški kupec poravnal račun za blago, ki je bilo izvoženno meseca novembra 1938, v mesecu decembru pa je obračunska blagajna plačilo zavrnila, češ da je kontingent prekoračen. Dotični nemški kupec je izvršil vnovično plačilo februarja 1939, pa je bilo tudi to vnovično plačilo zavrnjeno. Na zadnji seji Strokovnega odbora za lesne proizvode se je ugotovilo mnogo podobnih primerov. Jasno je, da se tu izigravajo interesi naših lesnih izvoznikov, pri čemer posebej poudarjamo, da je v vseh teh primerih pristojno nemško uradno mesto izdalo devizno potrdilo ter je smel torej naš izvoznik upravičeno domnevati, da sme blago odpremiti brez vsakršnega rizika glede plačila. V stvari smo osebno posredovali pri Narodni banki, ki je stopila v stik s pristojnimi nemškimi mesti, ter nam je dala pri zopetni intervenciji zagotovilo, da se od 1. aprila t. l. dalje taki primeri ne bodo več ponavljali. Razpravo o teh in podobnih pritožbah bomo pokrenili na zasedanju Nemško-jugoslovanskega lesnega odbora v Würzburgu. Zaradi predolgih plačilnih rokov je padlo zanimanje naših lesnih izvoznikov za nemški trg.

Politično slovensko berilo

Slovenska nacionalna čitanka. Ljubljana 1938, str. 40.

Dokaj pisana je vsebina te čitanke. Na 40ih straneh pripoveduje v strnjenih, nazornih, a kratkih sestavkih o vsem mogočem, kar se tiče našega narodnega življenja v preteklosti in sedanjosti, in daje načrte za prihodnost. Prav ima, ko pravi s Cankarjem, da moramo najprej imeti svoj dom, potem si ga bomo šele uredili, in nič manj niso resnične besede, da se ob dvajsetletnici osvobodjenja še zmeraj nismo prav znašli. Takisto ima prav, ko poudarja geopolitični pomen naše zemlje za naš narod, da je ta zemlja enota in celota zase. Čuditi pa se moramo, ko komaj stran prej razlaga, da smo bili svobodni samo, dokler je bila med Slovani zavest skupnosti — kakor da bi bila zginila ta zavest samo med nami in iz nekih pomanjkljivosti našega značaja, ne pa zaradi zgodovinskih in socioloških dejstev, kakor preširoka naseljenost na velikanskem, nepreglednem prostoru, vpliv različnih tujih kultur, poljedelsko pastirski značaj našega gospodarstva. O naših zgodovinskih in sedanjih mejah pripoveduje dalje ta čitanka, in četudi se nam zdi, da optimizem mestoma stopa čez dopustno mejo, je v celoti vendar več vreden, kakor defetizem z ene in druge strani, ki bi nas hotel spet napraviti zgolj za predmet tujih političnih sil. S statistiko podaja pregled našega političnega življenja, in razni zemljepisni orisi, deloma brzkone komaj dostopni, kažejo slovensko zemljo v njeni zgodovinski in svetovno politični povezanosti. Nič novega ne pove o vprašanjih našega gospodarstva in politike, ali kar pove, je jedrnat in zgoščen, v kratkih stavkih nakazano. Konec knjižice govori o pogojih naše

odpornosti in o svetovno političnih dogajanjih okoli nas in glede na nas — ne povsod dovolj kritično. Pomanjkanje kritičnosti spričuje tudi dejstvo, da je prišel v knjižico mimo vseh res pomembnih slovenskih moč s sliko samo dr. Niko Zupanič, torej mož, ki je kljub vsej reklami v našem slovenskem boju za pravico in enakopravnost med narodi v najboljšem primeru popolnoma postranskega pomena.

Se platnice so izrabljene za propagando. Na prvi strani je stara risba »Bobnar in vojak upornih kmetov«, kar je vsekakor dober uvod v vsebino, na drugi poskuša sestaviti seznam slovenskih narodnih praznikov, na tretji je seznam slovenskega političnega knjištva, končuje pa knjižico vinjeta »slovenski šopek«.

Spotakniti se mora pa vsak pravi Slovenec ob naslovu, ki govori o »nacionalni« čitanki. Ne glede na to, da naj praviloma Slovenec ne rabi tujk, če imamo zanj dobre domače besede, gre v tem primeru celo za besedo, ki ima pri nas neki poseben prizven. Kajti za slovensko uho ni to samo tuja beseda, ampak mu dejansko označuje tudi nekaj, kar je tuje našemu duhu in sovražno našemu narodu. Zato smo svoje dni govorili o nemških in laških **nacionalcih**, ki so delali zoper nas, v nasprotju s slovenskimi **narodnjaki**, zato tudi danes ločimo na isti način nam nasprotno jugoslovenske nacionalce od pravih slovenskih narodnih ljudi. Uvajanje te besede k nam je pravi zgled tiste posebne, hlapčevske miselnosti, ki jo vendar knjižica hoče pobijati. Ker Srbi nimajo svoje besede za narod, pa si morajo pomagati s tujko, mislijo razne podložne nature, naj bi zato mi kar **zatajili** svojo domačo besedo.

V tem oziru bi torej želeli več doslednosti in — pokončnosti.

Sicer je pa knjižica v našem političnem knjištvu v vsakem pogledu zanimiv, potrilen pojav. Izšla je kot posebna izdaja obzornika »Mrtva straža« v Ljubljani.

Mali zapiski

Spomenica slovenskih žen

Slovenske žene, ki so med prvimi razumele zahteve sedanjih dni in spoznale nujnost združitve vseh narodnih sil, so nam poslale v objavo naslednjo spomenico:

Slovenske žene imamo v teh usodnih trenutkih za nujno dolžnost, da poudarimo svojo edinstvo v vprašanjih, ki zadevajo koristi našega naroda in naše države, in da s to edinstvo manifestiramo za svojo narodno državo, v kateri vidimo edini prirodni okvir za svojo narodno rast edino poročstvo za svoj politični, gospodarski in kulturni razvoj. Spricho resnosti položaja hočemo usmeriti svoje delo za narod tako, da bo mogoče obiti vsa trenja ter delati skupno za skupne koristi.

V nas je svetel spomin na čas ob majniški deklaraciji, ko so slovenske žene s čudovitim pogumom in vztrajnostjo pomagale graditi našo novo državo Jugoslavijo, ki jo moramo in hočemo z delom utrjevati in ohraniti sebi in svojim potomcem.

V Ljubljani, dne 30. marca 1939.

Tej spomenici se je doslej pridružilo 66 ženskih društev in žensko članstvo 185 mešanih organizacij, ki so prepričane, da se ji bodo pridružila še ostala ženska združenja.

Jugoslovenci in valovi

Novosadski jugoslovanski dnevnik »Dan« nam kaže te dneve na poljski zgled, češ kakšen val patriotizma da je v teh dneh zajel vso Poljsko, pa pravi, da mora tak val zajeti tudi vso Jugoslavijo, vse njene narode in sloje in stanove.

Zdi se nam sicer, da »Dan« ni pokazal niti Ukrajincev niti Belorusov niti Litovcev, ko je zapisal zgorajšnje »ugotovitve« o Poljski. Toda o tem se ne bomo prerekali. Ker pa poznamo jugoslovansko centralistično miselnost »Dneva«, se nam zdi po pravici, da bi »Dan« hotel, naj zajame val centralizma vso Jugoslavijo, vse njene narode in sloje in stanove. Kajti najlepša in najbolj naravnost vodi pri nas k domoljubju — namreč k takemu brez »zarade«! — tista pot, ki vodi zoper jugoslovenstvo in njegov nacionalni centralizem. Če bi bilo »Dnevu« do njega, bi moral pač sploh — prenehati.

400.000 dinarjev za planinski dom

Neko turistično društvo v Mavrovih Hanah je postavilo za olajšavo pristopov na Šaro, Korab, Bistvo in Govedarnik v Južni Srbiji planinski dom. V ta namen je dobilo od države veliko podporo 400.000 dinarjev.

Slovensko planinsko društvo ima nad 50 koč in domov, pa je moralo vse brez izjeme postaviti iz lastnih sredstev, in če hoče kaj novega postaviti, se mora zmeraj pošteno zadolžiti. Srbsko planinsko društvo ima sicer veliko število členov, vendar pa očitno nima veselja, da bi svoje dohodke porabljal za take namene. Kakor kaže zgorajšnji primer, mu tega tudi treba ni.

Urednik in izdajatelj: Vitka K. Musek, Ljubljana.